Valori Proprii (1)

Valentin-Ioan VINTILĂ

Facultatea de Automatică și Calculatoare - CTI
Universitatea POLITEHNICA București

28 martie 2023 (Lab. 5)

Cuprins

Surpiză (1)

Pentru acest laborator, m-am gândit să vă fac o **surpriză plăcută!**

Scoateți o foaie de hârtie și un pix – **dăm lucrare!**

Surpiză (2)

Sper că v-a plăcut!

Valori și vectori proprii (1)

Dacă $A\boldsymbol{x} = \lambda\boldsymbol{x}$, numim λ **valoare proprie** și $\boldsymbol{x}$ **vectorul propriu** asociat.

Definim **polinomul caracteristic** $p(\lambda) = \det(A - \lambda I_n)$. Îl folosim pentru a afla valorile și vectorii proprii (prin **ecuația caracteristică** $p(\lambda) = 0$).

Totalitatea acestor valori proprii formează **spectrul** matricei și se notează fie $\lambda(A)$, fie σ_A:

$$\boxed{\lambda(A) = \sigma_A = \{\lambda_1, \ldots, \lambda_n\}}$$

Introducem și **raza spectrală**:

$$\boxed{\rho(A) = \max_{\lambda_i \in \lambda(A)} \{|\lambda_i|\}}$$

Valori și vectori proprii (2)

Două proprietăți importante ale **valorilor proprii**:

1. **Suma** lor dă **urma** matricei:
$$\sum_{i=1}^{n} \lambda_i = \mathrm{Tr}(A) \left(= \sum_{i=1}^{n} A_{ii} \right)$$
2. **Produsul** lor dă **determinantul** matricei:
$$\prod_{i=1}^{n} \lambda_i = \det(A)$$

Matrice asemenea (1)

Definiție (matrice asemenea)

Fie două matrice $A, B \in \mathbb{C}^{n\times n}$, $n \in \mathbb{N}^*$. Acestea se consideră **asemenea** dacă există o matrice nesingulară $T \in \mathbb{C}^{n\times n}$ cu proprietatea:

$$\boxed{B = TAT^{-1}}$$

Se notează de obicei $A \sim B$.

Matrice asemenea (2)

Două proprietăți importante ale **matricelor asemenea**, să zicem A și B (deci $B = TAT^{-1} \Leftrightarrow A \sim B$), sunt:

1. **Conservarea spectrului.** Spectrul matricei A este identic cu spectrul matricei B, adică $\lambda(A) = \lambda(B)$;
2. **Transferul vectorilor proprii.** Dacă $\boldsymbol{x}$ este un vector propriu pentru A, atunci $\boldsymbol{y} = T\boldsymbol{x}$ este un vector propriu pentru B.

Matrice diagonalizabile (1)

Definiție (matrice diagonalizabile)

Fie $A \in \mathbb{R}^{n\times n}$ o matrice pătratică, $n \in \mathbb{N}^*$. Numim această matrice **diagonalizabilă** dacă este asemenea cu o matrice diagonală.

Altfel spus, dacă există $\Lambda \in \mathbb{R}^{n\times n}$ diagonală astfel încât $A = T\Lambda T^{-1} \Leftrightarrow A \sim \Lambda$, atunci A este diagonalizabilă.

Matrice diagonalizabile (2)

Matricea Λ va conține pe diagonală valorile proprii ai lui A.

Ca să aflăm matricea T, trebuie să aflăm vectorii proprii ai matricei A. Din vectorii proprii asociați acestora, scoatem **o bază** pe care o dispunem pe coloanele matricei T:

$$T = \begin{bmatrix} \boldsymbol{b_1} & \dots & \boldsymbol{b_n} \end{bmatrix}, \text{ unde } B = \{\boldsymbol{b_1}, \dots, \boldsymbol{b_n}\}$$

Aici, B este **baza subpsațiului vectorilor proprii**.

Matrice diagonalizabile (3)

Cine vine **la tablă** pentru a diagonaliza $A = \begin{bmatrix} 4 & -3 & 0 \\ 2 & -1 & 0 \\ 1 & -1 & 1 \end{bmatrix}$

Spectrul va fi $\lambda(A) = \{\lambda_1 = \lambda_2 = 1, \lambda_3 = 2\}$, ceea e înseamnă că matricea diagonală este $\Lambda = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 2 \end{bmatrix}$

Vectorii proprii vor fi de forma $\boldsymbol{x_1} = \begin{bmatrix} \alpha \\ \alpha \\ \beta \end{bmatrix}$ și $\boldsymbol{x_2} = \begin{bmatrix} 3\alpha \\ 2\alpha \\ \alpha \end{bmatrix}$, deci

$T = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 3 \\ 1 & 0 & 2 \\ 0 & 1 & 1 \end{bmatrix}$ (astfel încât $A = T\Lambda T^{-1}$).

Matrice diagonalizabile (4)

Sunt toate matricele diagonalizabile? NU, motiv pentru care ne trebuie ceva mai general.

Matrice Jordan (1)

Cea mai simplă formă la care poate fi redusă orice matrice (prin transformări de asemănare) este forma Jordan.

Forma Jordan ($J \in \mathbb{C}^{n\times n}$) este o matrice **bloc diagonală** ce conține pe diagonala principală matrice de forma $J_k \in \mathbb{C}^{n_k\times n_k}$.

Acestea conțin pe diagonala principală aceeași valoare λ_k, iar imediat deasupra diagonalei principale se găsesc valori de 1.

Matrice Jordan (2)

Spre exemplu, pentru o matrice $A \in \mathbb{R}^{n\times n}$, forma Jordan va fi:

$$J = \begin{bmatrix} J_1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & J_2 & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & J_{n'\leq n} \end{bmatrix}, \text{ unde } J_k = \begin{bmatrix} \lambda_k & 1 & 0 & \dots & 0 & 0 \\ 0 & \lambda_k & 1 & \dots & 0 & 0 \\ 0 & 0 & \lambda_k & \dots & 0 & 0 \\ \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \vdots \\ 0 & 0 & 0 & \dots & \lambda_k & 1 \\ 0 & 0 & 0 & \dots & 0 & \lambda_k \end{bmatrix}$$

Ca să alegem λ_k, ne uităm în $\lambda(A)$. Pentru a afla n_k, numărăm de câte ori apare λ_k în $\lambda(A)$ (multiplicitatea sa algebrică).

Matrice Jordan (3)

Să vedem cum arată matricea Jordan pentru:

$$A = \begin{bmatrix} 5 & 4 & 2 & 1 \\ 0 & 1 & -1 & -1 \\ -1 & -1 & 3 & 0 \\ 1 & 1 & -1 & 2 \end{bmatrix}$$

Calculați în Octave care sunt valorile proprii ale matricei A (puteți apela funcția **eig(A)**). Matricea Jordan va fi:

$$J = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 2 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 4 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 4 \end{bmatrix}$$

Semyon Aranovich Gershgorin

Semyon Aranovich Gershgorin (1901-1933)

Cercurile lui Gershgorin (1)

Teoremă (cercurile lui Gershgorin)

Toate valorile proprii ale unei matrice $A \in \mathbb{C}^{n \times n}$, $n \in \mathbb{N}^*$, se găsesc în interiorul reuniunii **cercurilor (discurilor) lui Gershgorin**:

$$D_i = \left\{ z \in \mathbb{C} \,\middle|\, |z - A_{ii}| \le \sum_{j=1, j \ne i}^{n} |A_{ij}| \right\}$$

Cu alte cuvinte:

$$\sigma_A \subset \bigcup_{i=1}^{n} D_i$$

Încercați să demonstrați ca temă!

Cercurile lui Gershgorin (2)

Să încercăm să construim discurile lui Gershgorin pentru:

$$A = \begin{bmatrix} 3 & i & 1 \\ -1 & 4+5i & 2 \\ 2 & 1 & -1 \end{bmatrix}$$

Menționăm că σ_A cuprinde: $\begin{cases} \lambda_1 \approx -1.5793 + 0.2731i \\ \lambda_2 \approx 3.4686 - 0.0005i \\ \lambda_3 \approx 4.1107 + 4.7275i \end{cases}$

Cercurile lui Gershgorin (3)

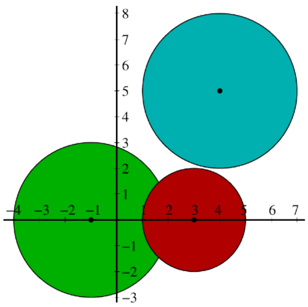

Sursă: `https://golem.ph.utexas.edu/category/2016/08/in_praise_of_the_gershgorin_di.html`

Descompunerea spectrală (1)

Teoremă (descompunere spectrală)

Orice matrice pătratică $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$, $n \in \mathbb{N}^*$ este simetrică dacă și numai dacă există o **matrice ortogonală** $Q \in \mathbb{R}^{n \times n}$ și o **matrice diagonală** $\Lambda \in \mathbb{R}^{n \times n}$ astfel încât să se formeze transformarea de asemănare:

$$A = Q \Lambda Q^T$$

unde $Q = \begin{bmatrix} \boldsymbol{q_1} & \dots & \boldsymbol{q_n} \end{bmatrix}$ este formată din vectorii proprii asociați matricei A și formează o bază ortonormată, iar Λ se calculează utilizând $\lambda(A)$.

Descompunerea spectrală (2)

Două proprietăți interesante ar fi:

- O matrice simetrică are **exclusiv** valori proprii **reale**;
- Rangul lui A este dat de numărul de valori proprii nenule.

Descompunerea spectrală (3)

Să considerăm descompunerea spectrală $A = Q \Lambda Q^T$.

Se poate demonstra atunci că ridicarea la puterea $n \in \mathbb{N}^*$ a matricei A poate fi scrisă sub forma:

$$\boxed{A^n = Q \Lambda^n Q^T}$$

Demonstrația rămâne ca temă...

Coeficientul Rayleigh (1)

Definiție (coeficientul Rayleigh)

Fie o matrice pătratică $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$, $n \in \mathbb{N}^*$. Dacă $\boldsymbol{x} \in \mathbb{R}^n$ este un vector asociat matricei A, atunci **coeficientul Rayleigh** se definește drept **scalarul** (funcția $r : \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}$):

$$\boxed{r(\boldsymbol{x}) = \frac{\boldsymbol{x}^T A \boldsymbol{x}}{||\boldsymbol{x}||^2} = \left(\frac{\boldsymbol{x}}{||\boldsymbol{x}||}\right)^T A \left(\frac{\boldsymbol{x}}{||\boldsymbol{x}||}\right)}$$

Coeficientul Rayleigh (2)

Avem deci formula:

$$r(\boldsymbol{x}) = \frac{\boldsymbol{x}^T A \boldsymbol{x}}{||\boldsymbol{x}||^2} = \left(\frac{\boldsymbol{x}}{||\boldsymbol{x}||}\right)^T A \left(\frac{\boldsymbol{x}}{||\boldsymbol{x}||}\right)$$

Aplicăm acum coeficientul Rayleigh pe un vector propriu.

Vom obține chiar λ, valoarea proprie asociată.

Demonstrația la tablă...

Metoda puterii directe (1)

Fie matricea simetrică $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$, $n \in \mathbb{N}^*$, cu spectrul $\lambda(A) = \{\lambda_1, \dots, \lambda_n\}$ astfel încât:

$$|\lambda_1| > |\lambda_2| \geq \dots \geq |\lambda_n|$$

Căutăm o metodă de a calcula **valoarea proprie (pre)dominantă**, λ_1.

Metoda puterii directe (2)

Cunoaștem A simetrică, deci avem descompunerea spectrală:

$$A = Q \Lambda Q^T$$

Vectorii din Q sunt ortonormali, deci **formează o bază** în $\mathbb{R}^n$.

Deci, orice vector $\boldsymbol{y}^{(0)} \in \mathbb{R}^n$ se poate scrie ca o **combinație liniară**:

$$\boldsymbol{y}^{(0)} = x_1 \boldsymbol{q_1} + \dots + x_n \boldsymbol{q_n} = \sum_{i=1}^{n} x_i \boldsymbol{q_i}$$

Alternativ, dacă notăm $\boldsymbol{x} = \begin{bmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_n \end{bmatrix}$, putem scrie:

$$\boxed{\boldsymbol{y}^{(0)} = Q\boldsymbol{x} \Leftrightarrow \boldsymbol{x} = Q^{-1}\boldsymbol{y}^{(0)}}$$

Metoda puterii directe (3)

Cunoaștem și faptul că $A^k = Q \Lambda^k Q^T$, $\forall k \in \mathbb{N}^*$, deci:

$$A^k Q = Q \Lambda^k \Rightarrow \boxed{A^k \boldsymbol{q_i} = \lambda_i^k \boldsymbol{q_i}}$$

Obținem așadar că $\boxed{\boldsymbol{q_i} = \frac{A^k}{\lambda_i^k} \boldsymbol{q_i}}$ **– ce este așa spectaculos?**

Exact, l-am scris pe $\boldsymbol{q_i}$ față de el însuși, ceea ce ne duce cu gândul la metodele iterative!

Metoda puterii directe (4)

Vom considera $\boldsymbol{y}^{(0)}$ aproximația inițială a vectorului propriu asociat valorii proprii predominante.

Considerăm $\boldsymbol{y}^{(k)}$ îmbunătățirea la pasul $k \in \mathbb{N}^*$.

Așadar, din $\boldsymbol{q_i} = \frac{A^k}{\lambda_i^k} \boldsymbol{q_i}$, formăm: $\boxed{\boldsymbol{y}^{(k)} = \frac{A}{\lambda_1} \boldsymbol{y}^{(k-1)}}$

Metoda puterii directe (5)

Ce se întâmplă dacă aplicăm coeficientul Rayleigh pe $\boldsymbol{y}^{(k)}$? Vom obține o aproximație a lui λ_1!

Ce problemă are recurența $\boldsymbol{y}^{(k)} = \frac{A}{\lambda_1} \boldsymbol{y}^{(k-1)}$? Ea presupune deja cunoscută valoarea lui λ_1, pe care vrem să îl aflăm.

Cum reparăm? Normalizăm:

$$\boxed{\boldsymbol{y}'^{(k)} = \frac{\boldsymbol{y}^{(k)}}{||\boldsymbol{y}^{(k)}||} = \frac{A\boldsymbol{y}^{(k-1)}/\lambda_1}{||A\boldsymbol{y}^{(k-1)}/\lambda_1||} = \frac{A\boldsymbol{y}^{(k-1)}}{||A\boldsymbol{y}^{(k-1)}||} = \frac{A\boldsymbol{y}'^{(k-1)}}{||A\boldsymbol{y}'^{(k-1)}||}}$$

Metoda puterii directe - sinteză

Trecem la algoritm – facem notația: $\boldsymbol{y}^{(k)} \to \boldsymbol{t}$

Algoritmic, MPD se poate scrie astfel:

1. Se aproximează $\boldsymbol{y}'^{(0)}$ (primește o valoare de început);
2. Pentru fiecare pas $k \in \mathbb{N}^*$, procedăm astfel:
   - Se calculează un *vector auxiliar*: $\boldsymbol{t} = A\boldsymbol{y}'^{(k-1)}$;
   - Acest vector normalizat va fi chiar $\boldsymbol{y}'^{(k)}$, adică $\boldsymbol{y}'^{(k)} = \frac{\boldsymbol{t}}{||\boldsymbol{t}||}$;
   - Folosind coeficientul Rayleigh, se poate calcula o nouă aproximare a valorii proprii predominante:

$$\lambda_1^{(k)} = r\left(\boldsymbol{y}'^{(k)}\right) = \frac{\left(\boldsymbol{y}'^{(k)}\right)^T A \left(\boldsymbol{y}'^{(k)}\right)}{||\boldsymbol{y}'^{(k)}||^2} = \left(\boldsymbol{y}'^{(k)}\right)^T A \left(\boldsymbol{y}'^{(k)}\right)$$

Metoda puterii directe - concluzii

O folosim în practică? NU! *Vom vedea de ce preferăm să utilizăm metoda puterii inverse...*

Bibliografie

Pentru această prezentare, am utilizat:

1. Cărțile *Matrix Decomposition and Applications*, respectiv *Numerical Matrix Decomposition and its Modern Applications: A Rigorous First Course* ale lui **Jun Lu**;
2. Cartea *Linear Algebra and Its Applications* (2006), **Gilbert Strang**;
3. Cartea *Parallel Scientific Computing in C++ and MPI* (2003), scrisă de **George Em Karniadakis** și **Robert M. Kirby II**;
4. Articolul *Numerical Solution of Linear Eigenvalue Problems*, scris de **Jessica Bosch** și **Chen Greif**.

Sfârșit

Mulțumesc frumos pentru atenție!

Vă rog frumos să **completați formularul de feedback**!